

ВАЛЮТНА КРИЗА В БІЛОРУСІ І ЇЇ ВПЛИВ НА СТАН УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

О. В. Журавльов

Постановка проблеми. Наприкінці березня 2011 р. Білорусь опинилася в тяжкому валютно-економічному стані, який істотно вплинув на національну економіку, а отже, і на платіжний баланс країни. Для виходу з кризової ситуації уряд був змушений провести девальвацію національної валюти.

Така економічна ситуація суттєво подіяла на білоруські зовнішньоекономічні зв'язки, особливо на фоні нових інтеграційних перетворень на теренах колишніх радянських республік і подолання наслідків світової фінансової кризи.

У таких умовах економічні відносини України і Білорусі набувають особливого значення, оскільки демонструючи різні політичні й економічні підходи всередині країн, сторони зацікавлені в подальшому співробітництві і до недавнього часу ефективно нарощували товарообіг.

Однак у світі валютної кризи в Білорусі двосторонні відносини потребують вивірених та науково обґрунтованих дій, які нададуть можливість у подальшому поглибити співробітництво і запобігти для України негативним наслідкам кризових явищ у Білорусі.

Мета статті. Проаналізувати двосторонній платіжний баланс між Україною та Білоруссю для виявлення впливу валютної кризи в Білорусі на подальший розвиток двосторонніх економічних відносин.

Останні дослідження з теми. Проблеми двосторонніх економічних зв'язків між Україною і Білоруссю, питанням регулювання платіжного балансу присвячені праці вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких слід виділити С. Борисова, М. Бурдику, О. Білоруса, А. Голікова, В. Сидорова, А. Філіпенка, В. Шевчука, С. Якубовського та ін.

Наукові роботи цих учених є суттєвим внеском у теоретичне обґрунтування основ сучасних зовнішньоекономічних відносин. Разом із тим подальшого вивчення потребують механізми

ефективного розвитку двосторонніх відносин із застосуванням макроекономічних і економетричних моделей.

Виклад основного матеріалу. Ситуація, що склалася на валютному ринку Білорусі була викликана низкою мікро- і макроекономічних причин, зокрема таких:

- одномоментна девальвація національної валюти на 56% (рис.1);
- підвищення зарплат у бюджетній сфері в листопаді-грудні 2010 р., які відставали від темпів економічного зростання реального сектору економіки;
- тривале негативне сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу Білорусі;
- зменшення золотовалютних резервів країни й обмеження щодо продажу іноземної валюти населенню;
- виникнення ажіотажного попиту на промислові і продовольчі товари, у тому числі на імпортні автомобілі у зв'язку з підвищенням ввізного мита з 1 липня 2011 р. згідно з угодами Митного союзу;
- намагання виконати складні умови МВФ.

Однак у таких умовах експортери країни отримали шанс надалі вигідно продавати свою продукцію, тим самим збільшуючи зростання виробництва. З початку 2011 р. зростання виробництва становило 12,9%, а ВВП – 12,3% [1]. При цьому індекс споживчих цін піднявся до позначки 10,9% [1], а разом із девальвацією курсу національної валюти поставив економіку країни в умови, які потребують швидкого підйому платіжної спроможності населення.

Отже, ми вважаємо, що валютна криза не має системного характеру, а надання білоруському уряду кредиту ЄврАзЕс у розмірі 3 млрд дол. США дасть змогу стабілізувати економічну ситуацію в країні [2]. Проте білоруська економіка потребує масштабного реформування і залучення ще більших зовнішніх фінансових ресурсів для вирівнювання негативного сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу.

Для аналізу всього спектру двосторонніх економічних відносин звернемося до статистики Національного банку Білорусі, а саме до двостороннього платіжного балансу між Білоруссю

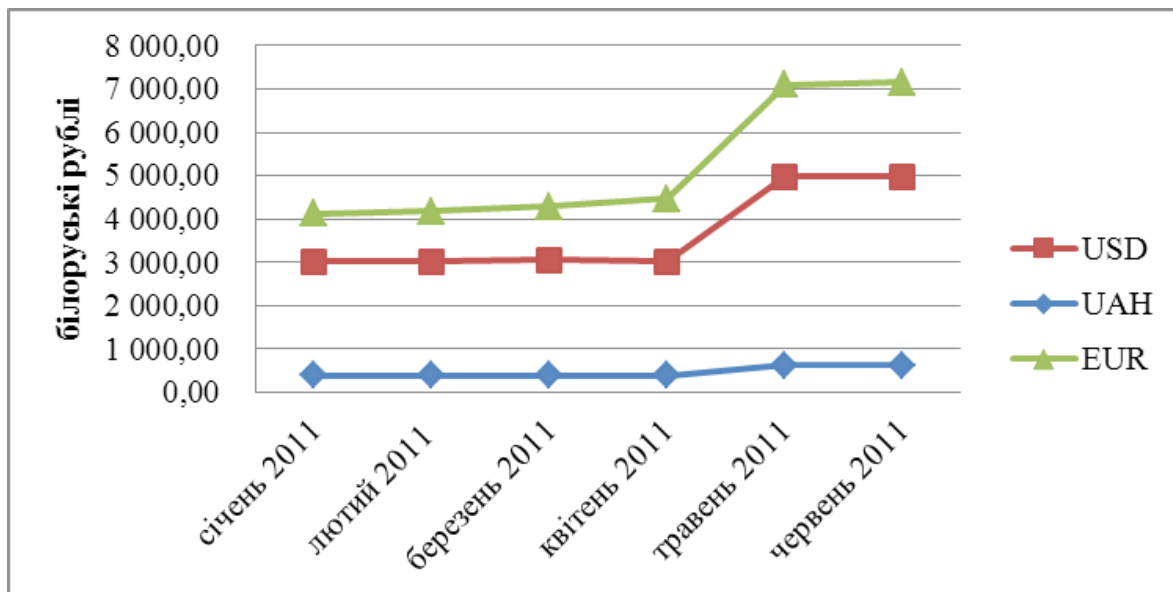

Рис. 1. Динаміка офіційного курсу білоруського рубля до валют країн-партнерів

і Україною. Цей показник розраховується тільки білоруськими фахівцями, що не дає змоги перевірити ці дані українською стороною, тому й використовується так зване «дзеркальне» відображення двостороннього балансу для аналітичних цілей [2].

Система розрахунків платіжного балансу унікальна, оскільки вона, не показуючи, які конкретно економічні процеси розвиваються позитивно, а які негативно і причини, що на це впливають, відображає реальні фінансові потоки між конкретною країною і її економічними партнерами. Це допомагає зробити власні висновки і використати їх під час розробки методичних рекомендацій для уряду країни.

Для виконання аналізу міжнародних економічних відносин між Україною і Республікою Білорусь необхідно побудувати динамічну авторегресійну макроеконометричну модель, яка адекватно відображає сутність економічних процесів, що характеризують відносини [4]. Незважаючи на те, що під час написання статті автором ще не були отримані статистичні дані щодо двостороннього платіжного балансу за перший квартал 2011 р., вже зараз можна робити деякі висновки щодо впливу валютної кризи в Білорусі на подальший розвиток економічних зв'язків.

З метою реалізації поставленого завдання використовуємо такі макроеконометричні змінні:

- X1 – торговий баланс України з Республікою Білорусь у млн. дол. США;
- X2 – обсяг промислового виробництва в Україні в натуральних логарифмах;

- X3 – обсяг промислового виробництва в Республіці Білорусь у натуральних логарифмах;
- X4 – золотовалютні резерви України в натуральних логарифмах;
- X5 – золотовалютні резерви Білорусі в натуральних логарифмах;
- X6 – реальний двосторонній обмінний курс української гривні і білоруського рубля в натуральних логарифмах;
- X8 – грошовий агрегат M3 (Україна) у натуральних логарифмах.

Усі часові ряди, крім сальдо торговельного балансу, були трансформовані в логарифмічні (табл. 1). Така трансформація дає змогу наочно уявити зв'язок між показниками, що розглядаються, оскільки логарифмічні мають одне середнє значення і всі знаходяться в рамках єдиного діапазону. Перші різності логарифмів є апроксимацією темпів приросту відповідних змінних.

Кореляційний аналіз є першим етапом будь-якого економетричного дослідження після постановки задачі і збирання статистичних даних. Це необхідно для виявлення лінійної залежності між індикаторами, що розглядаються. Результати такого аналізу використовуються як базова інформація для подальшого виявлення виду і математичної форми існуючих зв'язків [4].

Як характеристика ступеня тісноти зв'язку між показниками будемо використовувати парний коефіцієнт кореляції. Він дає змогу вимірювати ступінь тісноти статистичного зв'язку між парою змінних без обліку опосередкованого або спільного впливу інших показників і обчислюється тільки

Роки	X1 (млн. дол.)	X2	X3	X4	X5	X6	X8
2000	348,0	5,542	5,628	6,991	5,782	6,450	9,008
2001	292,3	5,861	5,577	7,879	5,524	6,852	9,372
2002	305,3	5,814	5,789	8,319	5,769	7,020	9,685
2003	296,8	5,490	5,576	8,843	6,251	7,067	10,038
2004	298,5	5,778	5,687	9,286	6,499	7,043	10,359
2005	247,8	5,714	5,745	9,666	7,142	7,027	10,808
2006	276,3	5,622	5,581	9,951	7,093	6,969	11,102
2007	295,0	5,585	5,640	10,323	7,813	6,973	11,513
2008	275,3	5,875	5,485	10,378	8,295	6,994	11,770
2009	291,8	5,832	5,733	10,195	8,323	6,742	11,700
2010	264,7	5,801	5,653	10,399	8,645	6,462	11,901

* Розраховано автором за матеріалами [1; 3].

за результатами спостережень аналізованої пари показників [4].

Позитивне значення коефіцієнта кореляції свідчить про зростаючий характер парного зв'язку факторів, а негативне значення – про падаючий характер зв'язку (табл. 2).

Оскільки виявлена вагома залежність змінних X4 і X5 економетричної моделі, яка була побудована автором, ми можемо говорити про те, що двосторонній платіжний баланс суттєво впливає на стан золотовалютних резервів країни, що й підтверджується рекомендаціями МВФ. На нашу думку, це свідчить про правильність вибору саме платіжного балансу для аналізу двосторонніх економічних відносин між країнами. Саме через баланс поточних операцій і баланс операцій з капіталом платіжний баланс безпосередньо впливає на стан золотовалютних резервів країн.

Ще одним результатом економетричної моделі є тісна залежність показників золотовалютних резервів країн і зростання грошового агрегату М3 (маса грошей в обігу). Це свідчить про те, що

уряди країн намагаються проводити забезпечену емісію. Однак при більш детальному розгляді вищезазначених показників ми бачимо, що агрегат М3 зростає швидше, ніж золотовалютні резерви. Особливо гострою ця ситуація є в Білорусі в останні роки, і за прогнозами, інфляція може досягти 70 %.

Відсутність залежності показників X6 і X1 свідчить про те, що на сучасному етапі майже повністю відсутній розрахунок між суб'єктами ЗЕД у національних валютах України і Білорусі. Це збільшує залежність національних економік від коливання валют третіх країн.

Використання так званих своп, на нашу думку, змогло б зменшити коливання платіжного балансу між країнами, і окремо платіжного балансу Білорусі з країнами-партнерами [2].

Дослідження впливу валютної кризи в Білорусі на стан двостороннього платіжного балансу ускладнюється через відсутність статистичних даних за травень-червень 2011 р.

Проте вже зараз можна говорити про подальші

Таблиця 2*

Кореляційна матриця показників

Correlations (Spreadsheet1.sta)									
Marked correlations are significant at p < ,05000									
N=44 (Casewise deletion of missing data)									
Variable	Means	Std.Dev.	Var1	Var2	Var3	Var4	Var5	Var6	Var8
Var1	5,65806	0,177932	1,000000	-0,205146	-0,034638	-0,327358	-0,192301	-0,286519	-0,268110
Var2	5,71714	0,205189	-0,205146	1,000000	0,193852	0,159161	0,141765	-0,006096	0,133681
Var3	5,64479	0,166575	-0,034638	0,193852	1,000000	-0,049405	-0,047063	0,006069	-0,059017
Var4	9,22385	1,144710	-0,327358	0,159161	-0,049405	1,000000	0,889908	0,225605	0,974469
Var5	6,95039	1,089465	-0,192301	0,141765	-0,047063	0,889908	1,000000	-0,081112	0,950716
Var6	6,87960	0,258334	-0,286519	-0,006096	0,006069	0,225605	-0,081112	1,000000	0,114695
Var8	10,66112	0,995368	-0,268110	0,133681	-0,059017	0,974469	0,950716	0,114695	1,000000

* Розраховано автором за даними табл. 1.

труднощі щодо нарощування товарного обігу між країнами, оскільки Білорусь у складі Митного союзу буде змушена встановлювати ті ж самі заборонювальні мита, що і Росія і Казахстан щодо імпорту українського металу і виробів з нього, виробів харчової і хімічної промисловості тощо.

Крім того, з 11 червня 2011 р. уряд Білорусі запровадив обмеження щодо вивозу білоруських товарів з території країни (поза межі Митного союзу). Це пов'язано з девальвацією білоруської валюти і з ажіотажним попитом з боку населення як всередині країни, так і в прикордонних областях, особливо на паливо і продукти харчування. У разі збереження такої ситуації це також може негативно відбитися на двосторонньому товарообігу.

Висновки

Для досягнення довгострокового ефекту щодо вирівнювання рахунку поточних операцій платіжного балансу білоруський уряд девальвував національну валюту. На певний період національні виробники отримали шанс на просування своїх товарів на зовнішні ринки (у тому числі українські), тим самим підтримуючи непогані показники зростання ВВП і виробництва. Ця можливість відкриває нові перспективи для нарощування обсягів двосторонньої торгівлі між Україною і Білоруссю.

Проведений авторегресійний аналіз показав, що золотовалютні резерви країн залежать від

стану їхнього платіжного балансу. В умовах, коли рахунок операцій з капіталом не врівноважує негативне сальдо рахунку операцій з капіталом у зв'язку з тим, що фінансові ринки в Білорусі і в Україні є недостатньо розвинутими, варто розглядати нові можливості не тільки для товарного, але й фінансового співробітництва. Встановлена доцільність використання двостороннього платіжного балансу для аналізу всього спектра двосторонніх відносин.

Відсутність залежності між курсом гривні і білоруського рубля від торговельного балансу між країнами свідчить про необхідність розробки нових платіжних механізмів у двосторонніх розрахунках, який би сприяв зниженню залежності експортерів і імпортерів від іноземної валюти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Государственный статистический комитет Республики Беларусь. Оперативные данные. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/main1/php>
2. Журавльов О. В. Платіжний баланс Республіки Білорусь // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Економічні науки. – Ч.1. – 2010. – №9 (142). – С. 75–80).
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] : статистична інформація, макроекономічні показники. 2010 – 2011 рр. Режим доступу до даних: <http://ukrstat.gov.ua/>
4. Голіков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів : Навч. посіб. для ВНЗ [Текст] / А.П. Голіков. Вид. Третє доповнене. – К. : Знання, 2009. – 222 с. – ISBN 978-966-346-551-7

УДК 001.895

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НАНОТЕХНОЛОГІЙ У США, ЯПОНІЇ, КИТАЇ, РОСІЇ

Н. М. Віннікова

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ і на початку ХХІ ст. нанотехнології стали стратегічним курсом економічного розвитку провідних країн світу і одним із пріоритетних напрямів розвитку науки в сучасній економіці. Основним показником рівня розвитку нанотехнологій є динаміка фінансування цих досліджень. Щороку світові фонди і компанії різних країн світу витрачають

понад 10 млрд. дол. США на фундаментальні дослідження у цій сфері, постійно зростає і обсяг інвестицій [1]. Уже в найближчі роки розвиток нанотехнологій може спричинити кардинальні зміни в багатьох сферах людської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині нанотехнології застосовуються в процесі виробництва близько 80 груп споживчих товарів і понад 600 видів сировинних матеріалів, комплектуючих виробів і промислового устаткування. Великі корпорації, зокрема: IBM, Motorola, HP, Lucent, Hitachi USA, Corning, DOW вкладають кошти саме в розвиток нанотехнологій [2].

Згідно з проведеними маркетинговими дослідженнями ринку нанотехнологій компанією Research Techart основними напрямками дослі-